

KARAKALPAKİSTAN'DA EFSANE ÇALIŞMALARI

The Legend Studies in Karakalpakstan

Pınar FEDAKAR*

Kara-
kalpakistan'da
Efsane

150

ÖZ

Araştırmanın Temelleri: Karakalpak efsaneleriyle ilgili Karakalpakistan'da yapılmış çalışmalar.

Araştırmanın Amacı: Karakalpakistan'daki efsane çalışmalarını kronolojik olarak tanıtmak ve değerlendirmek.

Veri Kaynakları: Karakalpak efsaneleri ile ilgili Karakalpakistan, Özbekistan ve Türkiye'de yayınlanmış çalışmalar.

Ana Tartışma: Karakalpakistan'daki efsane çalışmalarının, Karakalpak folklor çalışmaları açısından önemi tartışılacaktır.

Sonuçlar: Karakalpakistan'daki efsane çalışmalarının nitelik ve nicelik bakımından yetersizliği ve bu eksikliğin nedenleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karakalpak, Folklor, Efsane.

ABSTRACT

Bases of Research: The studies on Karakalpak legends in Karakalpakstan

Purpose of the Research: To introduce and discuss the studies on Karakalpak legends in Karakalpakstan chronologically.

Resources of Data: The studies about legends in Karakalpakstan, Uzbekistan and Turkey.

Main Discussion: The importance of the studies on the legends in Karakalpakstan for Karakalpak folklore studies is discussed.

Conclusions: The quality and number of the studies on the legends in Karakalpakstan isn't enough, and the causes are explained.

Key Words: Karakalpak, Folklore, Legend.

1.GİRİŞ

Kazak, Türkmen ve Özbek Türkleriyle asırlardır iç içe yaşayan Karakalpak Türkleri, bir taraftan yerleşik, diğer taraftan atlı-göçebe kültürün etkisini sözlü kültür ürünlerine taşımıştır. Karakalpakistan'ın Aral Gölü, Kızıl ve Karakum Çölleri arasında kalan, bir anlamda yalıtılmış coğrafi konumu nedeniyle, Karakalpaklar sözlü kültür ürünlerini canlı bir şekilde yaşatmışlardır. İşte bu sebeplerden dolayı, Karakalpak Türkleri folklor ürünleri bakımından zengin bir mirasa sahiptir. Buna karşılık, Karakalpak Türkleri ve Karakalpak folkloru Türkiye'de yeteri kadar tanınmamaktadır. Türkiye'de Karakalpaklar üzerine yapılan bilimsel ve popüler alandaki eserler, diğer Türk boyları hakkındaki çalışmalarla mukayese edilince, yok denecek kadar azdır (Fedakar, 2008).

* Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, pdonmez41@hotmail.com

Türkiye’de Karakalpaklar hakkında yapılan çalışmaların eksikliğini temel sebebi, Sovyetler Birliği dönemindeki kapalı siyasî yapıdır. Bu dönemde, Karakalpakistan’ın da Türkiye ile ilişkilerinin neredeyse olmaması ve daha sonraki dönemde ise, Özbekistan’la yaşanan çeşitli siyasî sıkıntılar, Türkiye’deki bilim adamlarının Karakalpakistan’da inceleme yapabilmesini olumsuz etkilemiştir. Siyasî sıkıntılardan sonraki neden ise, Karakalpakistan’ın coğrafi yapısı ve iklim şartları sebebiyle yaşanan ulaşım zorluğudur. Bütün bu sıkıntılar, bilim adamlarının bölgeye olan ilgisini sekteye uğratmış olmalıdır, fakat günümüzde Özbekistan ve Türkiye arasında günden güne artan siyasî ilişkiler ve Karakalpakistan’da ulaşım ve yaşam şartlarının kısmen düzelmekte olması ve de internet başta olmak üzere, sanal ortamda Karakalpakistanlı bilim adamlarıyla iletişim kurulabilmesi gibi gelişmelerin bu alanda yapılan çalışmaların artmasını sağlayacağı görüşündeyiz.

Günümüzde, Orta Asya politikalarında Özbekistan’ın ve dolayısıyla Karakalpakistan’ın göz ardı edilemez bir stratejik önemi olduğu bilinmektedir. Bu durum da; Karakalpakistan başta olmak üzere, bölgenin ekonomisi, tarihi, dili ve folkloru vb. gibi konularda yapılacak çalışmaları bilimsel bir heves olmaktan çıkarıp, kültürel ve siyasî alanda elzem araştırmalar haline getirmektedir.

Bu makalede, Türkiye’de pek tanınmayan Karakalpak efsaneleri hakkında Karakalpakistan’da yapılmış olan çalışmalar ele alınacaktır. Burada öncelikle, Karakalpakistan’daki efsane çalışmaları kronolojik olarak tanıtılacak ve söz konusu eserlerin Karakalpak folklor çalışmalarına katkısı tartışılacaktır. Bu suretle de, gerek Türkiye’deki efsane çalışmalarına ve gerekse Karakalpak Türklerinin Türkiye’de daha fazla tanınmasına katkı sağlanmış olacaktır.

Karakalpak efsaneleriyle ilgili ilk çalışmalar, özellikle Rus bilim adamlarının Karakalpak folklor ürünlerini derlemesiyle birlikte başlamıştır. Karakalpak folkloruyla ilgilenen ilk araştırmacılar, 18. yüzyılın ortalarında Rus Çarı’nın emriyle Orta Asya’ya gönderilen görevlilerdir. 1740-1741 yılları arasında, Rus Çarı’nın emriyle Hive’ye gönderilen iki jeodezi uzmanı, araştırmaları sırasında Karakalpakların etnografik yaratmalarını da derlemişlerdir. İki bilim adamının yaptıkları gezilerde, Karakalpak sözlü folklor ürünlerinden derledikleri örnekler, 1851 yılında H. V. Hanıkov tarafından yayınlanmıştır. Bu eserde yer alan örnek metinlerden bir kısmı da efsanelerdir (Maksetov ve Tejimuratov, 1979, s. 51, 182).

Rus bilim adamları tarafından yapılan ilk derleme faaliyetleri, 1750 yılında Karakalpakistan’a gelen Riçkov adlı bilim adamı tarafından sürdürülmüştür. Riçkov, Karakalpak masallarını, “Karakalpak” adının kaynağı hakkındaki anlatımları ve Cengiz Han hakkındaki efsaneleri derleyerek, 1759 yılında “Soçineniya i Perevodı (Yazılar ve Tercümeleler)” adlı dergide yayınlamıştır (Maksetov ve Tejimuratov, 1979, s. 51).

Rus bilim adamları dışında, Karakalpak efsanelerini derleyenlerden biri de meşhur Kazak bilim adamı Şokan Velihanov’dur. Velihanov’un 1857 yılında Hokand, Buhara, Taşkent şehirlerinde ve Talas Nehri kıyısında yaşayan Karakalpaklardan derlediği anlatımlar içinde Korkut Ata’ya dair efsaneler de yer almıştır (Maksetov, 1996, s. 81).

Bu derleme faaliyetleriyle birlikte başlayan efsane çalışmalarını, Abubekir Divayev’in yaptığı bilimsel çalışmalar takip eder. Aslen Başkurt olan Divayev’in yaptığı derleme ve incelemeler, 1964 yılında Almatı’da basılan “Kazahskaya Narodnaya Poyeziya (Kazak Millî Şiiri)” adlı eserde yayınlanmıştır. Divayev; Karakalpak masalları, destanları, bilmeceleleri, koşukları vb. gibi türlerin yanında, Karakalpak efsanelerini de derlemiştir. (Maksetov, 1996, s. 155, 158).

İ. A. Belyaev, 1903 yılında Karakalpakistan’a yaptığı iki aylık gezide derlediği Cengiz Han hakkındaki efsanelerin Rusça tercümelerini, 1917 yılında

basılan “*Protokolı Zasedanii i Soobşeniy çlenov zakaspyskogo krujka lyubiteley arhiologii i istorii Vostoka (Hazar Bölgesi Doğu Tarihi ve Arkeoloji Gönüllüleri Derneği Üyeleri Haber ve Toplantı Kararları)*” adlı çalışma içinde yayınlamıştır (Maksetov, 1996, s. 16-17; Maksetov, 1989, s. 182.).

1940 yılında Törtkül’de basılan “*Karakalpak Halk Ertekleri (Karakalpak Halk Masaları)*” adlı kitapta, masal metinleri yanında 4 efsane metnine de yer verilmiştir (Ayımbetov, Esemuratov ve Karimov, 1956). “Güldirsin”, “Ketenler”, “Üç Baş Batır” ve “Aydosbiy” adlı efsanelerin metinlerine yer verilen kitapta, derleyicilerin adları belirtilmesine rağmen, derleme yeri ve zamanı gibi bilgiler bulunmamaktadır. Kitapta, efsaneler ayrı bir tür olarak tasnif edilmemiş, masal başlığı altında verilmiştir. Birinci baskısı 1940 yılında yapılan kitap; 1949, 1956 ve 1966 yılında yeniden basılmıştır. Karakalpak efsanelerini, masal türü içinde değerlendiren bir diğer eser ise, ünlü Sovyet araştırmacı N. A. Baskakov’a aittir. Baskakov’un 1926-1949 yılları arasında yaptığı derlemelerin yer aldığı ve 1959 yılında yayınlanan “*Karakalpakskiy Yazık (Karakalpak Dili)*” adlı kitapta “Karakalpak Masaları”na da yer verilmiştir. Bu kitapta yer alan masal metinlerinin bir kısmı, Karakalpak efsaneleridir ve kitapta; Müyten, Samat, Ken Tanay, Jekensal, Barın urukları ve Jirenşe Şeşen hakkındaki efsaneler yer almaktadır (Maksetov ve Tejimuratov, 1979, s. 55; Maksetov, 1989, s. 206).

S. P. Tolstov’un eski Harezmi tarihini inceleyen ve 1948 yılında yayınlanan çalışması “*Po Sledam Drevnie –Horezmskoy Sivilizatsii (Eski Harezmi Uygarlığının İzinde)*”de, “Güldirsin” adlı efsanenin Karakalpak tarihindeki önemi tartışılmış ve sonuçta “*Bu trajik efsanede, tarihî gerçeklerin izleri olduğu*” tespit edilmiştir (Maksetov ve Tejimuratov, 1979, s. 184).

T. A. Jdanko’nun, 1950 yılında basılan, “*Oçerki İstoriçeskoj Etnografii Karakalpakov – Podo-Plemennaya strktura i rasselenie v XIX-Naçale XX Veka (Karakalpak Halkının Etnografik Tarihi Yazıları-19. Asrın Sonu 20. Asrın Başına Kadar Yerleşim ve Şecere Yapısı)*” adlı eserinde, Karakalpak “urukları”na ait efsane metinlerine yer verilmiştir. Karakalpak etnografyası ve şeceresi hakkında ayrıntılı bir çalışma olan eser, efsane çalışmaları için önemli bir yardımcı kaynak niteliğindedir (Jdanko, 1950).

1962 yılında, K. Maksetov, N. Kamalov ve K. Mamnetnazarov tarafından hazırlanan “*Karakalpak Halık Legendaları Hem Anekdotları (Karakalpak Halk Efsaneleri ve Fıkraları)*” adlı kitabın “Legendalar (Efsaneler)” adlı İkinci Bölüm’ünde 11, “Sovet Davrındağı Legendalar hem Anekdotlar (Sovyet Dönemindeki Efsaneler ve Fıkralar)” adlı Dördüncü Bölüm’ünde ise, 7 efsane metni yer almaktadır. Eserin Önsöz’ünde, kitapta yer alan efsane metinlerinin Özbekistan SSR İlimler Akademisi Karakalpak Bölümü çalışanları tarafından Tahtaköpir, Şımbay, Kegeyli bölgelerinden derlendiği belirtilmekle birlikte, efsanelerin kaynak şahısları ve derleme tarihi hakkında bilgi verilmemiştir (Maksetov, Kamalov ve Mamnetnazarov, 1962).

Nejım Davkaraev’in çalışmalarının yer aldığı “*N. Davkaraev Şığaralarının Tolık Jıynağı (N. Davkaraev’in Çalışmalarının Toplamı)*” adlı kitabın sözlü folklor ürünlerine ayrılan ikinci cildinde sözlü folklor ürünleri “Lirik” ve “Epik” anlatmalar şeklinde tasnif edilmiş; efsaneler, epik türler arasında değerlendirilmiştir. “Legendalar (Efsaneler)” başlıklı kısımda efsaneler, tarihî kişi veya olayları konu alan anlatmalar olarak tanımlanmış, fakat efsane metinlerine yer verilmemiştir (“N. Davkaraev Şığarmalarının Tolık Jıynağı”, 1977, s. 184-185).

Kabil Maksetov tarafından hazırlanan “*Oçerki Po İstorii Karakalpakskogo Folklorı (Karakalpak Folklor Tarihi Yazıları)*” adlı kitap, 1977 yılında Taşkent’te yayınlanmıştır. Kitabın efsanelere ayrılan “Legendı (Efsane)” adlı kısmında, efsane

çalışmalarının tarihi hakkında kısa bilgi ve bazı efsane metinlerinin adları yer almaktadır (Maksetov, 1977).

K. Maksetov ve E. Tejimuratov tarafından 1979 yılında yayınlanan “*Karakalpak Folklorı (Karakalpak Folkloru)*” adlı çalışmanın “Legendalar” adlı kısmında; efsaneler, masal türü içinde ele alınmamış, ayrı bir tür olarak tasnif edilmiştir. Efsanelerin diğer türlerden farklarına değinilen çalışmada, örnek olarak birkaç efsane metninin adına ve konusuna yer verilmiştir (Maksetov ve Tejimuratov, 1979).

H. Esbergenov ve J. Hoşniyazov tarafından hazırlanan “*Etnografiçeskie Motivi v Karakalpakskom Folklore (Karakalpak Folklorunun Etnografik Motifleri)*” adlı eserde, Karakalpak urukları, Cengiz Han ve Karakalpakların Kırım’da yaşadıkları dönem hakkındaki efsanelerin özetlerine yer verilmiştir (Esbergenov ve Hoşniyazov, 1988).

Kallı Ayımbetov’un, Karakalpak kültürünü genel olarak tanıtan “*Halık Dânálığı (Halk Bilgeliği)*” adlı kitabında “Legendalar” adlı bir kısım bulunmaktadır. Bu kısım, masal başlığı altında yer almıştır ve efsaneler de, masal türü içinde ele alınmıştır. Bu kısımda; “Güldirsin”, “Tök Tağı”, “Sultanı Şaryar” gibi birkaç Karakalpak efsanesinden kısaca bahsedildikten sonra, efsanelerin tarih araştırmaları için önemli bir kaynak olduğu vurgulanmıştır. Efsane metinlerinden örnekler verilirken, “Jirenşe Şeşen’in Sözleri”, “Asan Kaygı” ve “Hoca Nasreddin” hakkında kısaca bilgi verilip, bu kişiler hakkındaki anlatımlar efsane olarak değerlendirilmiştir. Kitapta, Ayımbetov’un efsaneler hakkındaki görüşlerinin yanında “Baksı Namaları Tuvralı Legendalar” başlığı altında dokuz nağmeye ait efsane metnine yer verilmiştir (Ayımbetov, 1988).

1989 yılında yayınlanan, “*Menili Gepler Hem Halık Epsanaları (Mânâlı Sözler ve Halk Efsaneleri)*” adlı eserin Önsöz’ünde, tarihî şahıs ve olayları konu alan efsanelerin, sözlü folklor ürünleri içinde önemli bir yeri olduğu ve Karakalpak folklorunun da bu bakımdan zengin olduğu belirtildikten sonra, efsanelerle ilgili bilimsel çalışma bulunmadığı ve efsanelerin folklor tasniflerinde ve edebiyat tarihlerinde yer almadığı belirtilmiştir (Pahratdinov, 1989).

Karakalpak folklor çalışmaları ve folklorcuları hakkında bilgi veren “*Karakalpak Folkloristikası (Karakalpak Folkloru)*” adlı eserde, efsane türü hakkında yapılan derleme ve inceleme çalışmalarından bahsedilmiş ve efsane metinlerine yer verilmiştir, fakat söz konusu metinler hakkında; derleyici, kaynak şahıs, derleme yeri ve zamanı gibi bilgiler bulunmamaktadır (Maksetov, 1989).

“*Karakalpak Añızları, Epsanaları Hem Şeşenlik Sözleri (Karakalpak Añızları, Efsaneleri ve Şeşenlik Sözleri)*” adlı kitabın Önsöz’ünde efsane türünün tanımı üzerinde durulmuştur. Karakalpak efsanelerinin tarihî kaynak olarak önemine değinen çalışmada, efsane metinlerine de yer verilmiştir (“*Karakalpak Añızları, Epsanaları Hem Şeşenlik Sözleri*”, 1992).

1993 yılında yayınlanan “*Karakalpakstan Tariyhı (Karakalpakistan Tarihi)*” adlı eserde Karakalpak urukları ve kökeni değerlendirilirken, “Cengiz Han” ve “Gavur Kale” hakkındaki efsanelerden kısaca bahsedilmektedir (Kamalov ve Koşanov, 1993).

Kamal Mambetov’un “*Karakalpak Tariyhı (Karakalpak Tarihi)*” adlı kitabında Karakalpak uruklarından Müytenlerin kökenine dair bir efsanenin konusuna değinilmiştir. Eserde, bu efsaneye dayanılarak, Müytenlerin en eski Karakalpak uruklarından biri olduğu iddia edilmektedir (Mambetov, 1993).

K. Maksetov, N. Kamalov ve K. Mamnetnazarov’un hazırladıkları “*Karakalpak Halık Añızları Hem Anekdotları (Karakalpak Halk Añızları ve*

Fıkraları)” adlı kitapta, 11 efsane metni yer almaktadır. Söz konusu metinler hakkında; derleyici, kaynak şahıs, derleme yeri ve zamanı gibi bilgilere yer verilmemiştir. Kitapta yer alan efsane metinleri daha önce basılan “Karakalpak Halık Legendaları Hem Anekdotları” adlı kitapta da yer almıştır (Maksetov, Kamalov ve Mamnetnazarov, 1995).

Kara-
kalpakistan’da
Efsane

154

Karakalpak tarihçilerinden Jemiyet Berdiev’in yazdığı “*Tursın Han Hakkındağı Añızdağı Mağlıvmatlar (Tursın Han Hakkındaki Añızdaki Bilgiler)*” adlı makale “Özbekistan Respublikası İlimler Akademiyası Karakalpakstan Bölümünün Habarşısı (Özbekistan Cumhuriyeti İlimler Akademisi Karakalpakistan Bölümü Habercisi)” adlı dergide 1993 yılında yayımlanmıştır. Makalede öncelikle efsane ve menkıbelerle tarih bilimi arasındaki bağlantı ortaya konmuş, ardından 17. yüzyılda yaşamış Tursın Han hakkındaki bir anlatma ve tarihî kaynaklar mukayese edilmiştir (Berdiev, 1993, s. 119-121).

Kabil Maksetov’un 1996 yılında yayınlanan “*Karakalpak Halkının Körkem Avızeki Döretpleri, (Karakalpak Halkının Bedii Sözlü Yaratmaları)*” adlı eserinde, efsanelerle ilgili “Epsaneler”, “Reviyatlar” ve “Añızlar” başlıklı üç bölüm bulunmaktadır. Efsane türüyle ilgili olarak “añız”¹ ve “rivayetler”i ayrı başlıklar altında değerlendiren yazar, üç türü de tanım ve tasnif bakımından mukayese etmiştir (Maksetov, 1996).

Jemiyet Berdiev tarafından 1996 yılında hazırlanan “*Otrajenie v Legendah i Narodnih Predaniyah İstorii Karakalpakov XIII-XVII vv. (13.-17. Yüzyıllardaki Karakalpak Tarihinin Efsane ve Rivayetlerdeki Yansımaları)*” adlı doktora tezinde, tarihî efsaneler ve menkıbeler ile Karakalpak tarihi arasındaki ilişki değerlendirilmiştir. Rusça olarak hazırlanan tezde, Karakalpak folklorunda yer alan anlatmaların yanında, Harezmi sahası anlatmaları da kullanılmıştır (Berdiev, 1996).

Jemiyet Berdiev tarafından yazılan “*Ernazar Alaköz Hakkında Halk Avızındağı Añız Engimeler (Ernazar Alaköz Hakkında Halk Arasında Anlatılan Añızlar)*” adlı makalede, Karakalpak Türklerinin tarihiyle ilgili anlatmalar kısaca değerlendirildikten sonra, Karakalpakların Hive Hanı yönetiminde yaşadıkları dönemdeki isyanları anlatan bir efsaneyle, tarihî kaynaklardaki bilgiler mukayese edilmiştir (Berdiev, 1998, s. 146-149).

2000 yılında yayınlanmış olan “*Karakalpak Halık Epsaneleri (Karakalpak Halk Efsaneleri)*” adlı kitapta, hayvanlarla ilgili 12 efsane metni yer almaktadır. Kitabın Önsöz’ünde efsane türü ve yer verilen metinler hakkında kısa ve genel bir değerlendirme vardır, ancak çalışmada metinlerle ilgili inceleme bulunmamaktadır (“Karakalpak Halık Epsaneleri”, 2000).

“*Karakalpakistan’ın Ejayıp Jeti Esteliği (Karakalpakistan’ın Muhteşem Yedi Âbidesi)*” adlı kitap 2004 yılında Nökis’te basılmıştır. Karakalpakistan’da bulunan yedi yapının tarihî ve mimarî özelliklerinin anlatıldığı kitapta, bu yapılarla ilgili efsanelerden de kısaca söz edilmiştir (Hojaniyazov ve Hekimniyazov, 2004).

Yukarıda kronolojik olarak değerlendirilen eserler göstermektedir ki, Karakalpak efsaneleriyle ilgili çalışmalar 18. yüzyılın ilk yarısında başlamıştır ve efsane çalışmaları, Karakalpak folklor çalışmalarıyla hem kronoloji, hem de şekil bakımından paraleldir. Efsane çalışmaları da, diğer folklor çalışmaları gibi, Rus bilim adamlarının yaptığı derleme gezilerinde toplanan malzemelerin Rusça olarak yayınlanmasıyla başlamıştır. Derlenen efsaneler, genellikle masal başlığı altında yayınlanmıştır. Efsaneler, 19. yüzyılın sonunda müstakil bir tür olarak kabul edilmiş ve incelenmeye başlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısında Özbek Bilimler

¹ Karakalpak folklorunda “Añız” terimi, tarihî ve dinî şahıs ve olaylar konulu efsaneleri adlandırmak için kullanılmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Pınar Fedakar. *Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler)*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008 (Yayımlanmamış Doktora Tezi), ss. 102-119.

Akademisi Karakalpak Bölümü'nün açılmasıyla, söz konusu çalışmalar sistemli bir şekilde artmaya başlamıştır.

Sonuç olarak, Karakalpakistan'daki efsane derleme ve inceleme çalışmalarının, Türkiye'deki efsane çalışmalarına göre, nitelik ve nicelik bakımından yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bu eksikliğin temel nedeni siyasî etkilerdir. Efsane türünün dinî unsurlar içermesi, gelenek ve inançları barındırması, milli kökenle ve atalarla ilgili bilgileri ihtiva etmesi ve dolayısıyla SSCB döneminin siyasi ideolojisine uygun olmayan anlatımlar olmaları, konuyla ilgili geniş derleme ve inceleme çalışmalarının yapılmasını engellemiştir ("Karakalpak Halık Epsanaları", 2000, s. 6).

Karakalpakistan'daki efsane derleme ve inceleme çalışmalarının yetersiz kalmasındaki diğer bir neden ise, bazı efsane metinlerinde tarihî şahıs ve olaylar konu edildiği için, efsanelerin folklor dışındaki sahalarda çalışan ve folklor biliminin çalışma ilkelerine vakıf olmayan bilim adamlarınca değerlendirilmiş olmasıdır. Bu nedenlere bağlı olarak, efsane türünün özellikleri tespit edilememiş ve efsane çalışmaları üzerinde yeteri kadar durulmamıştır. Bütün bunların sonucunda ise, dünyadaki efsane çalışmaları yanında Karakalpak efsaneleriyle ilgili çalışmalar yok denecek kadar azdır. Son dönemde yaşanan ekonomik zorluklar nedeniyle Karakalpakistan'daki folklor çalışmalarının sayısı azalmasına rağmen, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bölgenin kazandığı siyasî ve ekonomik bakımdan önemli stratejik konum nedeniyle, Karakalpak tarihi ve kültürü hakkında yabancı bilim adamları tarafından yapılan çalışmaların yeniden hız kazandığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayımbetov, K. (1988). *Halık danalığı (Halk Bilgeliği)*. Nökis: Karakalpakistan.
- Ayımbetov, Kallı; G. Esemuratov; A. Karimov. (1956). *Karakalpak halk ertekleri (Karakalpak halk masalları)*. Nökis: Karakalpakistan Memleket Baspası.
- Berdiev, J. (1993). Tursın Han Hakkında Añızdağı Mağlıvmatlar (Tursın Han Hakkında Añızdaki Bilgiler. *Özbekistan Respublikası İlimler Akademiyası Karakalpakstan Bölümünün Habarşısı*, 3, 119-121.
- Berdiev, J. (1996). *Otrajenie v Legendah i Narodnih Predaniyah İstorii Karakalpakov XIII-XVII vv. (13-17.Yüzyıllardaki Karakalpak Tarihinin Efsane ve Rivayetlerdeki Yansımaları)*. yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Özbekistan Respublikası İlimler Akademiyası Karakalpakistan Bölüm Tariyh, Arheologiya Ham Etnografiya İnstitutu.
- Berdiev, J. (1998). Ernazar Alaköz Hakkında Halık Avızındağı Añız Engimeler (Ernazar Alaköz Hakkında Halk Arasında Anlatılan Añızlar. *Özbekistan Respublikası İlimler Akademiyası Karakalpakstan Bölümünün Habarşısı*. 153-154, 146-149.
- Esbergenov, H.; J. Hoşniyazov. (1988). *Etnografiçeskie Motivi v Karakalpakskom Folklore (Karakalpak Folklorunun Etnografik Motifleri)*. Taşkent: Fan Neşriyatı..
- Fedakar, P. (2008). Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler). *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hojaniyazov, Ğ.; J. H. (2004). *Karakalpakistan'ın Ejayıp Jeti Esteliği (Karakalpakistan'ın Muhteşem Yedi Âbidesi)*. Nökis: Bilim Baspası.

- Jdanko, T. A. (1950). *Oçerki İstoriçeskoy Etnografii Karakalpakov-Rodo-Plemennaya Struktura i Rasselenie v XIX-Naçale XX Veka (Karakalpak Halkının Etnografik Tarihi Yazıları–19. Asrın Sonu 20. Asrın Başına Kadar Yerleşim ve Şecere Yapısı)*. Akademiya Nauk SSSR Trudı İnstitutu Etnografii im. N. N. Mikluho-Maklaya Novaya Seriya, Tom IX. Moskva-Leningrad: İzdatel'ctvo Akademi Nauk SSSR.
- Kamalov , S.; E. K. (1993). *Karakalpakstan tariyhı (Karakalpakistan tarihi)*. Nökis: Bilim.
- Karakalpak Añızları Epsanaları Hem Şeşenlik Sözleri (Karakalpak Añızları, Efsaneleri ve Şeşenlik Sözleri)*. (1992). Hızl. Z. İşmanova, Nökis: Karakalpakistan.
- Karakalpak Halık Epsanaları (Karakalpak Halk Efsaneleri)*. (2000). Hızl. T. Kanaatov, Nökis: Karakalpakistan.
- Maksetov, K. (1977). *Oçerki Po İstorii Karakalpakskogo Folkloru (Karakalpak Folklor Tarihi Yazıları)*. Taşkent: Fan Neşriyatı.
- Maksetov, K. (1989). *Karakalpak Folkloristikası (Karakalpak Folkloru)*. Nökis: Karakalpakistan Baspası.
- Maksetov, K. (1996). *Karakalpak halkının körkem avızeki döretmeleri, (Karakalpak halkının bedii sözlü yaratmaları)*. Nökis: Bilim.
- Maksetov, Kabil; E. Tejimuratov. (1979). *Karakalpak Folklorı (Karakalpak Folkloru)*. Nökis: Karakalpakistan Baspası.
- Maksetov, Kabil; N. Kamalov; K. Mamnetnazarov. (1962). *Karakalpak halık legendaları hem anekdotları (Karakalpak halk efsaneleri ve fıkraları)*. Nökis-Semerkand: Karakalpakistan Memleket Baspası.
- Maksetov, Kabil; N. Kamalov; K. Mamnetnazarov. (1995). *Karakalpak halık añızları hem anekdotları (Karakalpak halk añızları ve fıkraları)*. Nökis: Karakalpakistan.
- Mambetov, K. (1993). *Karakalpak tariyhı (Karakalpak tarihi)*. Nökis: Karakalpakistan.
- N. Davkaraev Şığarmalarının Tolık Jıynağı (N. Davkaraev'in Çalışmalarının Toplamı)*. (1977). C. 2, Nökis.
- Pahraddinov, A. (1989). *Menili gepler hem halık epsanaları (Manalı sözler ve halk efsaneleri)*. Nökis: Karakalpakistan.
- Sagitov, İ. T. (1963). *Karakalpak halkının kaharmanlık eposı (Karakalpak halkının kahramanlık destanı)*. Nökis: Memleket Baspası.

Yard. Doç. Dr. Pınar FEDAKAR

1977 yılında İzmir'de doğdu. 1998 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1999 yılında Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2001 yılında "Türk Mitolojisi Üzerine Türkiye'de Yapılmış Yayınların Bibliyografyası ve Analizi" adlı tezle Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'ndan, 2008 yılında "Karakalpak Efsaneleri (İnceleme-Metinler)" adlı tezle aynı anabilim dalının Doktora Programından mezun oldu. Pınar Fedakar, hâlen Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır.